

EK GENT

2798

Digitized by Google

5598
Heilzaam Bericht en Troost

Aen de

**Joden, of Israëlitén, in hare langh-
durige Dyeemdelingschap / en jammerlike Ver-
stroping / ober den ganschen Aerd-bodem :**

**Byzonderlik aen die gene, de vvelke in deze
Ver-eeigde Neder-landen zijn ;**

*Uit trouw-hertige Tos-genegentheid tot hare rechte Herstelling,
en eeuwige Behouding, toe-gediend,*

Ter occasie van den onlangs vermeinden *Messias* :

**Ook dienstig vooz de Christenen ; voornamelik die
gelegenheid hebben van met de zelve om te gaen /
en te handelen :**

D O O R

**ANDREAS ESSENIUS, Leeraer des Godliken Woords,
by de Gemeinte, en in de Hooge Schole, tot Utrecht.**

Tot U I T R E C H T,

**By *Johannes Hulshuysen*, Boek-verkooper wonende
in de Lijn-merkt, in 't Schrijf-boek; Anno 1667.**

Heilzaam Bericht en Troost

Aen de

Joden, of Israëlitien, in hare langdurige
Vreemdelingschap / en jammerlike Ver-
strooying / over den ganschen Werd-bodem:

Byzonderlik aen die gene, de vvelke in deze
Ver-eeuigde Neder-landen zijn, &c.

Gh Israëlitische Mannen; **W**akome-
lingen van 't oude Geslacht der Heilige en van
God geliefde Vaders / Abraham, Isaac, Ja-
cob, Judah, &c. met de welcke de **HEERE** 't
Verbond zijner heilzame Genade verduidelikt /
en dooz byzondere Beloften en Teekenen ver-
meerdert en gesterkt heeft! **I**k heb al van-
over-lang uwe **D**aric dthwols aen-gemerkt;
en de personen uit de zelve / my nu en dan
booz-komende / aen-gezien / met groote deernis
en mede-lijden over uwe lang-durige Ellendigheid. **D**och nu booz-
nannelst / eenigen tyd hertwaerds / bericht gekregen hebbende van uwe
byzondere **W**erwachting / en daer uit gerezene meernigvuldige oeffen-
gen der **G**ebeden / by dag en by nacht / met veel **D**asens / en andere
Weruederingen / daer op al lang in **W**oerdt hebt: **300** heb ik my zelven
betwoogen gebonden / zonnige ween hier toe te besteden / en deze **W**en-
spaan te doen; geenzins met eenig bitter hertwijt / of thwiftige reben-
huwelling; maer booz-oogen houdende het **W**oord des **HEERE** /
Jes. xl. 1, 2. Troostet, Troostet mijn Volk; zal u-lieder **GOD** zeggen.
Spreekt na het herte van Jerusaleem; ende roept haer toe, dat haeren
strijd vervuld is, dat hare ongerechtigheid verzoend is, &c. oprechtelick
wenshende / zulks ook in u vol-bzacht te mogen zien. **H**oozt my doch;
en hoozt andere / die des-gelijks tot u reede spreken / en boozder spreken
zullen / by mond of geschifte! **H**oozt ons doch / **300** als uwe **W**erlos-
sing en **W**erstelling u ter herren gaet / met ware op-merking en toe-ge-
nengent.

Hoe korten tijd de Israëlitēn

regentheid! Dat nu dit deel der Bedieninge / na uwe / en ook mijne regenwoordige gelegentheid / te mogen betreffen; zal ik voor eerst kortstelsk spreken van uwe lang-durige Ellendigheid; ten tweede, van de Verwachting / die gij-lieben tot noch toe hebt; en eindelijk ten derde, van 't gene waerlijk tot uwe Verlossing / Herstelling / Bezede / en reuwigē Behouding dient. **HEERE** / helpt; en geeft heil!

T E N E E R S T E N dan,

AEn-gaende uwe Ellendigheid; is zeer aen-merkens weerdig / wat een korten tijd / en hoe kommerlik / zelfs uwe Vadersen het belooft de land Canaan bezeten hebben; en hoe lange gij-lieben daer uit verbzeben en verstorpt zijt geweest. **Als GOD** Abraham / doe noch geheel kinder-loos zijnde / eerst-mael belooft de / dat Land aen zijn Zaed erfliik te wilsen geben; zelve hy daer hy / *Genes. xv, 13, 15, 16.* Weet voor-zeker, dat uw' Zaed vreemd zal zijn in een land, dat haer-lieder niet en is; ende zy zullen hen dienen; ende zy zullenze verdrucken vier honderd jaer. --- Gy zult tot uwe Vadersen gaen met wrede; gy zult in goedē ouderdom begraven worden. En het vierde Geslachte zal herwaerds weder-keeren. Ziet daer de Belofte van dat Land / met Dooz-zegging der Ellendigheid / die noch zoude voog-gaen; en dat Abraham ook zelve al lang te vozen sterben zoude! De Verdrukking en Mis-handeling / die zy van de Egyptenaers geleden hebben / vooz-nameliik doe den tijd van hare Verlossing naderde / is bekēnd. Tot de verbulling van de Belofte / terstond aen-geroerd / behoort 't gene staet *Exod. xii, 40, 41.* De [tijd] nu der woninge, die de Kinderen Israëls in Egypten gewoont hebben, is vier honderd jaer, en dertig jaer. Ende het gelchiede ten einde van de vier honderd en dertig jaren; zoo is 't even op den zelven dag geschiedt, dat alle de Heyren des HEEREN uit Egypten-lande gegaen zijn. Doozds is openbaer / hoe vele en verscheiden suchelingen en moeilikheden dat Volk gehad heeft / geheele beertig jaren lang / eer zy na dien Hit-tocht uit Egypten / over de Jozdaen in 't Belooft de Land wierden gebracht: ja hoe niemand van alle de gene / die uit Egypten getrocken waren / strijdbare mannen zijnde / van twintig jaer / en daer boven / en alzooy hy den Hit-tocht geteld / in Canaan gekomen is; uit-gezonderd alleen Josua en Caleb: maer die alle in de Woestijne gestorven zijn; zelfs Moses en Aaron, die geliefde en gerroutwe Dienst-knechten Gods / mede in-begrepen.

Da-dat zy dooz den Dienst van Josua in 't Land waren over-gehaecht / in de eerste vier honderd jaren / onder de Rechters / tot Samuel toe / ja Saul den eersten Koning Israëls daer by gerekend / hebben zy

noit.

in Canaan met rust gewoont hebben.

noit langdurige rust en vrede gehad: maer 't elke reis al wederom oorlog / verfoozing / en vernteling van vele menschen. De volgende veertig jaren / onder David, den eersten Koning uit den Stamme Juda, zijn ook al ten grooten deele dooz-gebracht in vele en verscheidene oorlogen / van mer de om-leggende Volkeren / dan zelfs met eenige Binnenlandsche. Onder Salomon was 't vreedzamer; en zoo is den Tempel gebouwt: welk aen-gebangen is in 't vierde jaer zijner Regeeringe / zijn de het vier honderd en tachtentigste na den uit-gang uit Egypten; 1 *Kon. vi, 1.* Maer deze ook veertig jaren geregeert hebbende / is 't Rijk in tweeën verbeeld geworpen; en daer uit dikwils oorlogen ontstaen van 't eene tegen 't andere; gelijk ook meenig-maet met andere Koningen en Volkeren.

Ober de tseft Stammen heeft Jeroboam eerst geregeert / en verbotgens noch andere acht-tien Koningen / waer van Hosea de laefte was: te zamen wat meer als derde half honderd jaren: doch zijn al terstond af-geweken van den zuberden Gods-dienst; en tot afgoderije / en andere zonden vervallen. De Ozdeelen **GODS** zijn daer ook op gevolgd; zulks dat eindelijk zelfs Samaria de Hoofst-stad mede dooz in-genomen is / en 't Volk ten meerderen deele gebankelst weg-gevoerd in Assyrien; na welken tijd zp noit wederom een eigen Koning hebben gehad. Tse van Juda hebben na de scheidinge ook zoo veel Koningen gehad; (of een meer / zoo men de Tyrannische Koninginne Athalia mede telt;) waer van Rehabeam, de Zone Salomons, de eerste is geweest; en Zedekia de laefte. Deze hebben **GODS** Tempel onder haer gehad / en doozds ten pzincipale den waren Dienst; hoewel onder-tusschen ook albeef-zins tot afgoderije / en verscheide andere quade stucken / af-geweken. Hier ober hebben zp hare straffen al mede mede-bragen; zulks dat die Regeering ook geen volle vier honderd jaren gestaan heeft: en boven vele dooz-gaende ongelegentheden / is ten laefsten / na verscheide andere Steden / zelfs Jerusalem van Nebucad-nezar in-genomen en verbrandt / sonder den Tempel te verschoonen: doo werden de Jongelingen met den zweerde in het Huys des Heiligdoms gedoodt; en de Waegden niet gespaerd / noch de Gude / zelfs ook de Stok-oude; 2 *Chron. xxxvi, 17.* Doozds wierd het Volk gebankelst ober-gebracht na Babel; daer zp sebenntig jaren hebben moeten verblijven / volgens de prophete *Jerem. xxv, 12. xxix, 10.*

Maer hoe geboelst de Gemeinte daer af geweest is / blykt klaerlyk uit de Klaeg-liederen *Jeremia; I, 1, 2.* Hoe zitt die Stad zoo eenzaam, die vol volks was! zy is als een Weeduwe geworden; zy die groot was onder de Heidenen, eene Vorstinne onder de Landschappen, is cijnbaer geworden. Zy yeent steeds des nachts, en hare tranen [loopen] over hare

kinne-backen: &c. 12, 13. En gaet het u-lieden niet aen; gy alle die over weg gaet? Schouwt het aen; ende ziet, of'er een smerte zy gelijk mijne smerte, die my aen-gedaen is, daer mede de HEERE [mp] be-droeft heeft ten dage der hittigheid zijnes toorns! Van de hoogte heeft hy een vyer in mijne beenderen gezonden, daer over hy geheerfcht heeft: &c. Cap. II, 11. Mijne oogen zijn verteerd door tranen: mijn ingewand wordt beroerd: mijn lever is ter aerde uit-geschudt, van wegen de breu-ke der Dochter mijns Volks. 15, 16. 17. Alle die over weg gaen, klap-pen met de handen over u; zy fluiten, en schudden haer hoofd over de Dochter Jerusalems: [zeggende /] Is dit die Stad, daer men vanzeide, datze volkomen van schoonheid was, eene xreugde der ganseher aerde? Alle uwe vyanden sperren haren mond op over u; zy fluiten, en knerfen met de tanden: zy zeggen, Wy hebbenze verflonden; Dit is immers den dag, dien wy verwacht hebben; Wy hebben [hem] gevonden; Wy heb-ben [hem] gezien. De HEERE heeft gedaen wat hy gedacht hadde; hy heeft zijn Woord vervult, dat hy bevolen hadde van oude dage; Hy heeft af-gebroken, ende niet gespaert. 20, 21. Ziet, HEERE! aen-schouwt doch, aen wien gy alzoo gedaen hebt! Zullen dan de Wijven hare vrucht eten? de kinderkens, die men op de handen draegt? Zullen dan de Prophete, en de Priester in het Heiligdom des Heeren gedood worden? De Jonge, ende de Oude liggen op d' aerde, [op] de straten: mijne Jonk-vrouwen, ende mijne Jongelingen, zijndoor 't zweerd ge-vallen: Gy hebtze in den dag uwes toorns gedood; gy hebtze geflacht, [ende] niet verschoont. &c. &c. Hier toe behoort ook die klachte / Psa. Lxxix, 1, -- 4. O GOD! Heidenen zijn gekomen in uwe erfenisse: zy hebben den Tempel uwer heiligheid verontreinigt; zy hebben Jerusa-lem tot steen-hoopen'gestelt. Zy hebben de doode lighamen uwer knech-ten aen 't gevogelte des Hemels tot spijsze gegeven; het vleesch uwer gunst-genoten aen 't gedierte des lands. Zy hebben haer bloed rond-om Jerusalems als water vergoten; ende daer en was niemand, dieze be-groef. Wy zijn onzen Na-buren eene smaedheid geworden, &c. &c.

Wat onder-tusschen de God-vruchtige Joden en Israëlitēn in 't by-zonder gedaen hebben / kan men uit het booz-gaende sichtsels af-ne-men. Ende is zeer aen-merkelik het exempel van de Man GODS Daniel; die meenigtuldig is geweest in vasten en in hidden: zelfs niet op-houdende / als Darius de Meder een on-weder-roepelijk Bebell ge-geven hadde / dat niemand in dertig dagen eenig verzoek doen zoude aen eenigen God ofte Menschē / behalven aen den Koning alleen; of dat hy anders in den huut der Recuwen gewoopen zoude worden: ook doe ging Daniel in d' opper-zale van zijn huis / daer hy opzwe vensters hadde tegen Jerusalems aen; en knieldre dri tijden des daegs op zijne knien;

knien; ende bad; ende dede belijdenisse voor zijnen GOD, ganschelijc gelijk by te voren gedaen hadde; *Cap. vi, 11.* **Alt-stekende is 't gene men leeft** *Cap. ix.* dat sy gedaen heeft/als het eind van die bestemde sehentig jaren der **Gebangenisse** haft naberde; en beschreuen heeft in **Dezer boege / Vers. 3, 4.** Ik stelde mijn aengenzicht tot GOD den Heere; [hem] te zoeken [met] den gebede, ende smokingen, met vasten, ende zak, ende asche. Ik bad dan tot den **HEERË** mijnen GOD, ende dede belijdenisse; ende zeide: Och Heere, gy groote ende verschrickelijke GOD, die het Verbond en de weldadigheid houdt, dien die hem lief hebben, en zijne geboden houden. Wy hebben gezondigt; ende hebben onrecht gedaen; ende godlooslik gehandelt; ende gerebelleert, met af te wijken van uwe geboden, ende van uwe rechten. Ende wy hebben niet gehoor na uwe Dienst-knechten de Propheten, die in uwen nams spraken tot onze Koningen, onze Vorsten, ende onze Vaders, ende tot allen Volke des Lands. By u, ô Heere, is de gerechtigheid; maer by ons de beschaemtheit der aengezichten, gelijk het is te dezen dage, by de mannen van Juda, ende de inwoonderen van Jerusalem, ende geheel Israël, die na-by, ende die verre zijn, in alle de landen daer gyze henen gedreven hebt; om hare overtredinge, daer mede zy tegen u over-treden hebben. **Et.**

Hier op heeft Daniel van GOD door den Engel Gabriël berichte ontfangen / hoe het verbolgens met het Volk / en met de heilige Stad / ja ook met den Messia / en andere dingen / gaen zoude. Zoo staet *Vers. 23, 24.* Verstaet dan dit Woord; ende merkt op dit Gezichte! **Seventig Weken** zijn bestemd over uw' Volk, en over uwe heilige Stad, om de over-tredinge te sluiten, ende om de zonden te verzegelen, ende om de Heiligheid der heiligheden te zalven. **Woozo** worden die **sehentig Weken / slaende op de sehentig jaren der Bablonische gebangenisse / onderscheyden in zeven Weken / en twee en sestig Weken / en een Weke;** gelijck daer sy ook gesproken wordt van een halve Weke. **Zoo volgt** *Vers. 25.* Weet dan, ende verstaet: Van den uit-gang des Woords, om te doen weder-keeren, ende om Jerusalem te bouwen, tot op Messiam den Vorst, zijn zeven Weken, ende twee en sestig Weken: de Straten ende de Grachten zullen wederom gebouwt worden; doch in benouwtheit der tijden. **Winnen die eerste zeven Weken / of negen en heertig Propheetische dagen / dat is / 300 deel jaren / moest dan de Herstelling geschieden en voord-gezett worden; maer niet heel tegenstands / en bersefde berispingen / en groote bekommerting. Want wat aengaet de andere twee en sestig Weken / daer van staet in 't besonder** *Vers. 26.* Ende na die twee en sestig Weken, (dat is / andere volgende vier-honderd en vier en dertig jaren) sal de Messias uit-geroyd worden; maer

maer 't en sal niet voor hem zelven zijn : ende een volk des Vorsten, 't welk komen zal, zal de Stad en het Heiligdom verderven : ende zijn einde zal zijn met eenen over-stroomenden vloed, &c.

In gevolge dezes / als die seventig jaren der Babylonische gevangnisse vol-eindigd waren / staet *Exr. 1, 1, --*. In 't eerste jaer nu van Cores, (of Cyrus,) Koning van Perlen, op dat vol-bracht wierd het Woord des HEEREN, uit den mond van Jeremia, verwakte de HEERE den geest van Cores, Koning van Perlen; dat hy eenē stemme liet door-gaen door zijn gansche Konink-rijk; zelfs ook in geschrifte, zeggende: Zoo zeit Cores, Koning van Perlen; de HEERE, de GOD des Hemels, heeft my alle Konink-rijken der aerde gegeven; ende hy heeft my bevolen hem een Huis te bouwen; te Jerusalem, de welke in Judais. Wie is onder u-lieden van al zijn Volk? zijn GOD zy met hem! ende hy trecke op na Jerusalem, die in Juda is: ende hy bouwe het Huis des HEEREN, des GODS Israëls; hy is de GOD, die te Jerusalem [woont]. &c. *Soh* liet den Koning Cores de Waten van 't Huis des HEEREN / die Nebucad-nezar uit Jerusalem hadde uit-geboerd / wederom geben / in de hand van Sesbazar, welken hy tot Land-boort over Juda stelde; te samen vijf duizend en vier honderd / 300 goube / als zilbere Daren; de welke / neffens verscheide vrijwillige giften / na Jerusalem wederom gezonden. Ziet *verf. 6, -- 11*. Zoo zyn doe met Zerub-babel, den Boort uit den Stamme Juda / (den zone Sealthiels; dewelke was een zone van Jechonia, de broeder van Zedekia, de laetste Koning /) en met andere Hoofden des Volks / vele van de gene die Nebucad-nezar gevanghelijk weg-geboert hadde / wederom gekoerd na Jerusalem en Juda / elk na hare Steden. Een Register van die personen wordt daer beschreven *Cap. II*: Jofua, de zone Jozedeks, was doe-maels Hoogepriester: dese / neffens zijne Broederen de Priesteren / maakte sich op met Zerub-babel, en zijne Broederen, om den Altaer des HEEREN te bouwen; doch niet van Hoper / gelijk Salomon gedaen hadde / maer van Steenen; en zoo de rechte naer advenant: onder-tusschen deden zy dit met verschrickinge / van wegen de Volken des Lands / de Samaritanen; zijnde eenen vermengden / afgodischen / en superstitienzen hoop. Woords in 't tweede jaer harer aen-komste, begonnen zy ook zelfs den Tempel te herhouwen. Hier nu was aen-merkeliik / dat de oude onder de Priesteren / ende Hoofden der Vadersen / die 't eerste Huis gezien hadden / dit tweede Huis in zijne grond-legginge hooz hare ooggen aen-schouwende / woenden met luiher stemme: (bermids zy begonnen bergelijking te maken / en te oordeelen / hoe veel dit tweede gebouwt in uitwendige heerlijkhēd te hoort quam by den Tempel Salomons;) maer vele andere verhieden de stemme met genug / en bregde z.

zoo dat het Volk niet en onder-hende de stemme des gefuys der hring-
 be / van de stemme des gewoens; en dat zulk een barmhertig geluid tot
 van berre gehoord wierd; Cap. 131. Maar eenige Weber-partij-
 ders / uit de Samaritanen / maakten zich op tegen dat werk; bege-
 zende eerst listiglijk den Tempel te zamen met die van Judah en Benja-
 min te mogen bouwen; doch dit haer af-geflagen zijnde / huerden zy
 herkeende Raeds-lieden / om den raed der Goden te vernietigen; en den
 boozd-gang van 't werk te verhinderen; 't welk zy ook deden alle de
 volgende dagen van Cores. Dit is dien Cores, van den welken al-
 lang te bozen gepropheerd was door *Jesaja*, XLIV, 24, -- 28. Alzoo
 zeit de HEERE uw Verlosser, --- Die het Woord zijns Knechts beve-
 stigt, ende den Raed zijner Boden vol-brenge; die tot Jerusalem zeit,
 Gy zult bewoond worden; ende tot de Steden Judah, Gy zult herbouwt
 worden; ende ik zal hare verwoeste plaetsen op-richten. -- Die van
 Cores zeit; Hy is mijn Herder, en hy zal al mijn wel-gevallen vol-bren-
 gen; zeggende ook tot Jerusalem, Wordt gebouwt; ende [tot] den
 Tempel, Wordt gegrondet. XLV, 1. Alzoo zeit de HEERE tot zij-
 nen gezalfden, tot Cores, wiens rechter-hand ik yatte, om de Volkeren
 voor zijn aen-gezichte neder te werpen; ende ick zal de Lendenen der
 Koningen ontbinden: Ec. 13. Ik hebbe hem verwekt in gerechtigheid;
 ende alle zijne wegen zal ik recht maken; hy zal al mijne Stad bouwen;
 ende hy zal mijne gevangene los laten; niet voor prijs, noch voor ge-
 schenk, zeit de HEERE der Heirscharen. Ende in de prophete van
 den onder-gang der Babloniers / XLVI, 10, 11. Die zegge; Mijn
 Raed zal bestaen; ende ik zal al mijn wel-behagen doen. Die eenen
 Roof-vogel roepe van het Oosten; eenen Man mijnes Raeds, uit verren
 lande: Ec. En zoo is door hem mede verbeeld / 't gene ook booz-zeit
 was / *Dan*, II, 31, 32. Gy, ô Koning, (*Nebucad-nezar*,) zaegt, ende ziet,
 daer was een groot Beeld: -- Dezes Beelds hooft was van goeden gou-
 de; zijn Borst, en zijne Armen, van zilver: Ec. 37/38/39. Gy, ô Ko-
 ning, zijt een Koning der Koningen: want de GOD des Hemels heeft u
 een Konink-rijke, macht, ende sterkte, ende eere, gegeven. -- Gy zijt
 dat gouden Hooft. Ende na u zal een ander Konink-rijke op-staen,
 leeger dan het uwe: Ec. Wederom juist booz de uit-voeringe / *Cap. v*,
 18, -- 30. Wat u aen-gaet, ô Koning, de Aller-hoogste GOD heeft uwen
 Vader *Nebucad-nezar* het Konink-rijke, ende grootheid, ende eere,
 ende heerlikheid, gegeven: -- Maer doe zich zijn herte verhieft, ende
 zijn geest verlijft wierd ter hoovaardige; wierd hy van den throno zijns
 Konink-rijks af-gestooten; ende men nam de eere van hem wegh. --
 Ende gy, *Belsazar* zijn zone, en hebt uw herte niet vernedert; alhoewel
 gy dit alles wel geweten hebt. Maer gy hebt u verheven tegen den
 Heere

Heere des Hemels: ende men heeft de vaten zijnes huis voor u getrucht; ende Gy, ende uwe Gewoldigen, uwe Wijven, ende uwe By-wijven, hebben wijn uit de zelve gedronken; ende de Goden van zilver, ende goud, koper, yzer, hout, ende steen, die niet en zien, noch hooren, noch weten, hebt gy geprezen: maer dien GOD, in wiens hand uwen adem is, ende by wien alle uwe paden zijn, en hebt gy niet verheerlikt: Doe is dat deel der hand van hem gezonden; ende deze Schrift geteekend geworden. Dit nu is de Schrift, die daer geteekend is: **MENE MENE, TEKEL, UPHARSIN.** Dit is de Uir-legginge dezer woorden: **MENE**; GOD heeft u Konink-rijke getek; ende hy heeft et vol-eindet. **TEKEL**; Gy zijt in Weeg-schalen gewogen; ende gy zijt te licht gevonden. **PERES**; U Konink-rijke is verdeild; ende 't is den Moden ende den Perlen gegeven. — In die zelve nacht wierd Belsazar der Chaldeen Koning gedood. Zoo was dan / gedurende de Babylonische gebangensse / de Monarchie der Chaldeen / of Babyloniens / ten einde geloopen; en die Hooge Macht aen de Meden en Perlen gekomen. In die gelegentheid was Cores den eersten Koning der Perlen: maer na-dat hy den Raed **GODS** zoo verre / als verhaeld is / gebent hadde / is Cambyses zijn zone in zijne plaesce gebolgd; daer-na toeght Darius Hystaspis gesield: maer noch bleef het werck der voorbere herbouwinge des Tempels gestaekt. Daer-na quam Ahalveros, of Xerxes in 't beghinsel nu van dezor Regeringe / schreeben de Spanen van **GODS** Woel aen hem eene klachte / tegen die van Juda en Jerusalem. Da hem volgde Arthablasta, of Artaxerxes Longimanus, dat is Lang-hand: in de dagen van deze / schreeben eenige Oversten / die uit het Palleis des Konings salaris trocken / klagende te Hohe / dat Jerusalem van ouds een rebellige en machtige Stad was geweest; en over-zulkas de herbouwinge der zelve niet behoorde toe-gelaten te worden. Des-halven 't werck van het Quis **GODS** woords op-hield / tot in 't tweede jaer des Konink-rijks van Darius; *Ex. iv.* Want na dien Artaxerxes is Darius Nothus gebolgd: doe propheteerden Haggai en Zacharia de Propheten / kloekheit aen-dringende in den name des **HEEREN** / dat de herbouwinge beboord zoude worden: maer als de Koninklike Land-boogd / en andere / haet rebernen van haer doen af-er-effcht / en op eenige na gelegentheid gegeven hadden / hebben die daer over aen den Koning geschreeben; *cap. v.* Over-zulkas liet Darius in de Cantzelsse rje op-zoeken / 't gene ten tijde van Cores dien aen-gaende geresolveerd en bestoten was: het welke gebonden zijnde / gaf hy zeer sterck bevel aen zijnen Land-boogd / ende den ganfchen Raed / datse de Joden niet alleen niet en zouden verhoederen: maer ook alleszins beboord zonden zijn / zoo in 't geboum des Tempels / als woords 't bevelen

ken dan de bepoesten des Gods-diensts. Zy zulk-na-hertigde wisten den Tempel vol-boudt / en in-gehoepet / en het Paschen-veest met blijdschap gehouden; cap. vi. Daerom wordt by de tijden van deze niet recht gesproken het bymstel van de zeventig Welden-Daenich, ofte van de zevent eerste Welden; onder-wisschen waeren af ontrent honderd en tien jaren verlooppen / na 't Conquest en de Conmissie van Cyrus, en den aen-batig van de herboudinge des Tempels. Nadan-Darius is gevolgd Artahastata, of Artaxerxes Mnemon, dat is Godachtige: deze heeft in 't zeventde jaer zijner Regeringe Ezra den Priester en Wet-geleerde / met een gunstige en sterke Commissie van Babel na Jerusalem gezonden; cap. vii. Welke Ezra gevonden woedt geweest te zijn een jonger Broeder van Jozedek de Hooge-priester / welke was de vader van Josua hier daeren genoemt. Volgens gemelde Commissie is noch een goede meentfchte met Ezra op-getrokken / welker Begister beschreeven hoorde cap. viii. Daer-na in 't tuintigste jaer van den zelven Artahastata, Nehemia zijnen Schenker bericht gekregen hebbende van den slechten toe-stand der Stad Jerusalem / als dat des zelfs Maeren noch verbesuereerd lagen / heeft van den Koning Vrieten verzocht en verhoogen aen de Land-hoogden / die aen gene zijde der Riviere waren; en ende zy hem tot de herboudinge der Stad bequijment zonden zijn. Deze dan alzo te Jerusalem gekomen zijnde / heeft alle gelegens nader bezichtigd: ende na-dat hy des Konings Last bekend gemacht hadde aen de Voozmaenstken des Joodschen Volks / heeft de zelve op-geweekt en aen-gemoedigt tot dat werck; Nchem. II. Aldus is 't zeldige ook met goede oordeel kloekelij aen-gebaugen; cap. iii. En of schoon de Wpanden van G. W. S. Volk spotteden; in zich te zamen verbonden / om haer te bestrijden / en alzo van woord-gang van 't werck te beletten; Nehemia echter selve goede wachst daer tegen; gaf 't Volk moed; brak der Wpanden aen-slag; en oordinerde / dat de zijne de ene hand aen 't werck / en d' andere aen 't geweer houden zouden; cap. iv. Alder-noch lieren de Wpanden niet af: merkende hoe 't werck woord-gingh / verzochten zy Nehemia eilike-malen tot een bedrieglijk gesproken bulken de Stad / om hem alzo in-houden te wroten krijgen: dit by hem wijfslik af-ge-slagen zijnde / raechbraden zy hem af te schrikken / en de vol-trechting te verhinderen / woord-berdichte leugens / en valsche geruchten / van zijne rebellije tegens den Konink; ook tenteerden zy hem woord-gehuerde valsche Propheeten / en andere aen-slagen / om hem woord-zachtig te maken; doch alles te vergeefs; cap. vi. Onder-tusschen de op-bouwing der Maeren vol-trucken zijnde / liet hy de Deuten der Stads-woorden op-richten; en by de zelve / gelijk woord-berdicht was / de ganse Stad / goede oordeel en wacht houden: ook bedacht hy /

door **GOD** in-geven / middel / om de Stad met genoegzame In-
 woonders te verstien; cap. vii. De rechte des Volks / zoo verre mocht
 uit de Babylonische gevangens weder-gekeerd was / wierd verbeeld
 in d' andere steden / blecken / en doopen / van Juda en Benjamin; cap.
 xi. Aldus is ten laersten dat woek van de herbouwinge der Stad /
 hoe-wel bezwaerlijk / vol-troeken; de Joodsche Polite wederom ge-
 fozmert; en d' oorde der Heilige Bedeningen hersteld; waer mede
 verbuld is geboorden / 't gene behoort tot de eerste zeven Weken Da-
 niels.

Mer hoven is gewaech gemacht van den Doxt Zerub-babel; daer-
 aen-zienslik Hoofd der Daderen uit den stamme Juda / en uit de Sa-
 homelingen van den Koning David: de welke ook sonderling gemelde
 wordt Hagg. i, en ii. en Zachar. iv. Ma den zelven zijn gevolgd Reza
 Mesollam zijn zone; voorts Johanna ben Reza; en andere uit die fami-
 lie: maer in de **H.** Besijft heeft men niets van haer bedijf; en ook in
 andere niet veel van belangh / en niet zekerheid. In sal ber-halven
 hoortlik waer verhaen van de Hooge-Priesters / die na de Babyloni-
 sche gevangnisse gekeert zijn; op dat blijke / hoe weening ruste en vze-
 de ook na die herstellinge in 't Beloofde Land gekeert zyn. Reede is
 gesproken van Josua, of Jesus, den zone Jozedeks; die ook treffelijck
 gemelde wordt Hagg. i, en ii. en Zachar. iii. Ma dezen wordt van
 de Wiskotte-schryvers gesteld Jokim zijn zone; voorts Elzab zijn zo-
 ne; van Jojadah; welken Josephus Judah noemt; dan Jonathan; maer
 Josephus noemt hem Johanna. Deze doodde / zelfs in den Tempel /
 zinnen doeder Jesuah; den welken Bagoas, of Bagoles, Oerste van 't
 Persische Leger / het Hooge-priesterschap beoost hadde: waer ober
 de Joden hare Wylheid zeven jaren langh hebben verlozen / en zijn
 rijn/daer gewoorden; ja ook den Tempel is van de Persen onthelid.
 Waer-na wordt Jaddus, of Jadau gesteld. Onder-tuffen waerd den
 Oetshschen Koning Alexander de Groote zeer machtigh; gelijk ook
 voorts de Monarchie van de Meden en Persen tot hem is ober-ge-
 dracht. Als deze Alexander by zekere gelegentheid / met een vpandig
 gemoed tegens de Joden op-croch; en andere plaesfen berobert hebben-
 de / sich na Jerusalem begaf; Jaddus van God in den droom vermaent
 zijnde / heeft de Stad met Croonen berried / de poorten open gezett /
 en is in zijn Hooge-priesterlik gewoed / met de andere Priesters / en al
 het Volk / den Koning te gemoet gegaen: deze zulks met verwonde-
 ring aen-schouwende / hooch weder in gedachtenisse hoe hem eens in
 een Nacht-gezichte de victorie ober de Persen toe-gezeid was. Dien-
 volgend heeft hy den **GOD** der Joden offeranden doen op-offeren;
 en uit eenige Propheetien nader bericht ontfangen hebbende van zijne
 aene;

Aen-kaende vicroijen / heeft hy de Joden toe-gefaen na hare Wetten
 byzich te mogen leven. Alexander in 't twee en dertigste jaer zijns
 vorderdoms / of in 't sefte zijner Monarchie / gekorben zijnde / zijn uit
 de zelve vier groote Konink-rijken ontfaen; doch waeren de Syrische
 en Egyptische wel de aen-zienlikste. Onder tusschen is Onias de zone
 van Jaddus Hooge-priester geworpen / by wens tijd Ptolemæus Lagi
 zone / d' Egyptische Koning / de Joden te Jerusaleem haren Sabbat
 houdende listiglijk ober-ballen / ongenadelijk getraceert / en vele van
 haer na Egypten ober-geboert heeft: Doch daer-na bericht ontfatigen
 hebbende / van hare getrouwicheit aen bozige Koningen / heeft haer
 wederom byzichheid gegeven. Na Onias woerdt gesteld Simeon de Rech-
 veerdige zijn zone/ die den Tempel merkelijk gerepareert heeft. Daer-
 na Eleazar zijn broeder: by dezest tijd heeft Ptolemæus Philadelphus,
 die na den zone Lagi volgede / ontrent de twintig duizend Joden uit E-
 gypten by laten hertrecken; en den Tempel met vele Koninklike ge-
 schenken/ ook een goude Tafel / en andere kostlike Waten vereert: ge-
 ligh hy ook de H. Schrifture uit de Hebzeische tale in de Grieksche/
 met bewilliging en toe-doen van dien Hoogen-priester/ heeft laten ober-
 zetten. Na dezen woerdt gesteld Manasse, de broeder van Onias; maer
 by andere Menelaus, de broeder van Eleazar. Daer na Onias de twee-
 de / zone van Simeon de Rechtveerdige. Van dezen eifste Ptolemæus
 Euergetes, ook zijnde een Egyptisch Koning/ een schatting van twint-
 tig talenten zilbers: maer alzooh hy die weigerde / bracht hy hem zel-
 ven/en het Volk/ in zware ongelegentheid; waer uit zy nochtans dooz
 de mild-dadigheit en 't kloek beleid van eenen Joseph wederom verlost
 zijn. Daer na Simeon de tweede / zijn zone: onder dezen geberde
 dat als Ptolemæus Philopator, de zone van Euergetes, Coelefyriën/ van
 Antiochus de Groote, Koning van Syrien en Assien / met geweld her-
 nomen hadde / hy tot Jerusaleem dank-offeren wifde doen / en zels in 't
 Heilige der heiligen gaen; doch als hy noch dooz de smekingen / noch
 dooz de tranen der Joden / van zijn booz / nemen konde af-gebracht
 worden / is hy in den in-gang van God schielik geslagen / en van 't ge-
 bruyk zijner leden berooft: Hier na met meerder haet tegen de Joden
 ontfieken zijnde / en wiffende 't geheele Volk uit-ropen/ gebood hy/dat
 vele duizenden van Mannen en Vrouwen booz byf honderd Olfantien
 geworpen zouden worden; waer uit zy nochtans wonderlik / dooz
 G. W. S. booz-30ge verlost / ja ook wederom in de gunste des Kon-
 ninks gehomen/zijn. Na dien Simeon woerdt gesteld Onias de derde/
 zijn zone. By dezest tijd heeft Antiochus Epiphanes, dat is de Door-
 lichtige, of Voor-treffike, Koning van Syrien / het Joodsche Land
 onder zijn Rijk gebracht: maer na verloop van eenigen tijd/het zelve/

neffens Coelefziēn en Phoeniciēn/ aen Ptolemaeus Epiphanes, met zijn dochter Cleopatra ten huw'like gegeven; doch is daer na wederom aen de Syriers gekomen. Jason, of Jesus, de broeder van den Onias, heeft het Hooge-priesterschap daer na valt Antiochus gekocht; daer voozgebende dzl honderd talenten/ behalven een saerlik tribuut. Deze gewoende zijn Volk tot Heidensche manieren/ en stryds-spielen; sa gaf vdyze om den Af-god Hercules een kostlike offerande te doen. Wederom Onias de vierde/ of Menelaus, een ander broeder/ kocht het Hooge-priesterschap vooz hem zelven bedyeglik; maer toerd haest van 't zelve/ en uit het Land/ verdreven. Gzooote onlusten en heroerten hier uit onstaen zijnde/ is Antiochus, na dat hy Egypten verkonnen hadde/ hierna de Stad Jerusalem gekomen; daer hy tachtentig duizend Goden gebodt heeft/ heertig duizend wey-geboert/ het heiligdom onheiligt/ de goude Tafel en Kandelaer/ en allen kostliken tieraed des Tempels/ neffens andere groote schatten/ wey-genommen. Woords heeft hy harde Regenten over 't Volk gesekt: en twee jaren daer na Apollonius met een Leger gezonden; die onder schijn van Verdrach op den Sabbath in de Stad gekomen zijnde/ zeer groote woedheid bezwelen heeft/ met de Stads-muren te roperen/ het Hoofel op den Berg Zion met sterk Garnizoen te bezetten/ de huizen te plonderen en te haarden/ veel Volk te doden/ andere te verhoopen/ Altaren ter eere van de Heidensche Af-goden op te richten/ den Tempel te Jerusalem aen Jupiter Olympius (gelijk ook die te Samaria op den berg Garizim aen Jupiter Xenius) toe te eigenen/ de heilige Boeken te verbranden/ een streng gebod te geven van maer eene religie by alle Partien te hebben/ en de pverigste met verschelde toymenten te doden; als by exempel den ouden Eleazar, en een God-vreestige Wyfke met haer zeven zonen/ om dat zy (volgens de Joodsche Wet) twygerden stighen-bleesch te eten.

Doe is op-geslaen eenen Mattathias, uit het geslacht der Mmoniten/ zijnde een Levyt en Pylester: en heeft kloek-moedekh de wapenen by de hand genomen tegen de Dienaers des Koninks; de Heidensche Altaren/ die hier en daer op-gerecht waren/ om verre geswpen; en in de woestyn/ daer hy na toe geblucht was/ een troep verzamelt hebbede/ zels ook op den Sabbath/ het leven en de byzheid berdedigt/ ten einde zy niet vooz de hand om zonden komen/ gelijk te hopen aen andere geschied was. Doch moet men hier gedenken/ dat de Leviten Politicks niet en wierden gerekend vooz een Stam van de Goden onderscheident; en dat voozds/ vermits het Sanhedrin, of den Gzooten Raed/ de hooge regering onder-tusschen noch aen die van Juda bleef. Onder-tusschen waren haest wederom ontrent de twee honderd jaren verloo-

Verloopen / behoorde 491. de volgende twee en zestig Weken Daniels.
 Als Maccathias sterben zoude / liet hy 't beleid van den Oorlog aen Ju-
 das, den derde van zijne zonen; die ook de Maccabeer genoemd wordt.
 Deze heeft / in den aen-bang zijner Kegeringe / de Joden / die af-gebal-
 len waren / en zich met afgoderije besmet hadden / gestraft; Apollo-
 nius, die ober Samarien / en Seron, die ober Caelspzien gesteld was /
 heeft hy verdriven. Antiochus vertrok onder-tusschen na Persten;
 en stelde Lyfias tot een Stadthouder des Rijks / hem bevelende de Jo-
 den te verdrucken. Dien-volgende heeft hy onder dri Obersten / Pro-
 lemarus, Nicanor, en Gorgias, een Leger van zeven en veertig duizend
 mannen / in 't Joodsche-land gezacht: en als die metter haest verjaegd
 waren / heeft hy in 't volgende jaer grootere Rijks-macht toe-geraft.
 Maer ook deze heeft Judas te rug gedreven; de Stad herstelt; den
 Tempel gereinigt; den zuiveren Gods-dienst weder op-gerecht; eenen
 nieuwen Altaer gebouwt; en den dag der In-wydinge geordneert / om
 werltliks gebied te worden. Daer-na heeft hy ook met andere geluc-
 kelik gestreken; en een deel Volks onder zijnen broeder Simeon gezon-
 den / om Galileen te her-nemen. Onder-tusschen heeft Antiochus den
 Cyren / in groote smerten / ter wille het gewoonte zijne in-gewanden
 knaegde / zijne god-looze ziele moeten over-geven. Maer zijn zone
 Antiochus Eupator, onder zijnen Voogd Lyfias, Bethsura in-gehegen
 hebbende / heeft Jerusalem eenigen tijd beleegert. Doch als daer tyding
 quam / dat eenen Philippus het Konink-rijk voer hem zelven in-nam;
 heeft hy / onder schijn van vrede / eerst de Muur des Tempels af-gewo-
 gen; hoorde Menelaus den Hooge-priester met zich weg-geboert; en
 Alcimus, of Jacimus, (zijnde van een andere familie) in de plaats gestelt.
 Onias, de zone van Onias de derde, ziende dat hy van 't Priesterschap
 uit-gesloten werd / is na Egypten gebloden; en heeft daer / onder 't be-
 reik van Heliopolis, eenen nieuwen Tempel gebouwt. Onder-tusschen
 is Antiochus Eupator; met Lyfias, van de zijne gebangen; en na dat hy
 geleverd was in handen van zijnen Oom Demetrius, een geweldigs
 vood gestorven. Voorde heeft Demetrius, Koning van Syrien ge-
 worden zijnde / Bacchides zijnen Vriend in 't Joodsche-land gezonden
 tegens Judas den Maccabeer, om Alcimus in 't Hooge-priesterschap te
 bevestigen. Deze / alhoewel hy listelik handelde / zijnen aen-slag mis-
 lukte zijnde / heeft Nicanor tot een Pa-zaet gekozen: de welke / zoe-
 kende Judas met bezog te ober-rompelen / selve op de blucht gedreven
 en verslagen is. Mer na is Alcimus ellendelik om-gekomen; en Judas
 na den wensch van alle Wyomen / zelfs Hooge-priester in zijne plaetse
 geworden: de welke met de Romeinen vriendschap gemaekt hebbende /
 als Bacchides wederom van Demetrius met een Rijks-macht gezonden
 was /

was / en hy met den zelven quam te slaen / van de zijne verlaten zijnde / daer ook selve gebleven is. Na de dood van Judas, zijn de Joden zeer jammerlijk van de Spylers geplaegd: maer ten laersten Jonathan zijn broeder in de plaets gekomen zijnde / als Doost en Hooge-priester / heeft met weinich Volck 't geweld van Bacchides boozsichelich afgeheert / daer-na vrede verhezen / en de Muren van Jerusalem herbouwt; doch is eindelich van Tryphon den Sprier gevangen / en met twee zonen gedoodt. Boozds is Simeon zijn broeder in die Weerdigheden gevolgd: deze heeft Joppe / Gaza / zelfs ook de Burght Zions / en andere Steden / weder in-gehezen / en gesserit: gelijk hy ook de Joden van alle schattingen en lasten der Spylers bezzijdt heeft. Als hy van zijn Schoon-zoon Ptolemæus, die na 't Hooge-priester-ampt stond / met twee zonen / om-gebracht was / is Johannes Hircanus zijn zoon in de zelvige Weerdigheden gesuctedeert. Deze zocht eerst de dood van zijn Vader te wreken: en heeft daer-na de vrede van Antiochus Soter hier moeten kooppen; maer is na der hand boozspoediger geweest: want na de dood van Antiochus heeft hy de Spylers benouwt / de Joden in gedwongen de besnydenisse te ontfangen / Samaritanen verobert / en den Tempel albaer op den berg Gazim vernielt. Na hem is Aristobulus zijn zoon Hooge-priester geworden: deze was d'eerste / die na de Babylonische gevangenis zich wederom een Koninklike Kroon heeft op-gezet; en heeft eerst zijnen broeder Antigonus tot de gemeenschap des Konink-rijks aen-genomen; daer-na op quaed vermoeden geschoodt / en andere d'z broeders in banden gehouden / ja ook zijne moeder van honger doen sterben: waer ober hy ten laersten ook een ellendig eind gehezen heeft. Doe is Alexander Jannæus zijn broeder / den welken hy een tijd lang in gevangnisse gehouden hadde / in de zelvige weerdigheden gevolgd. Deze met Ptolemæus Lathuras / Koning van Egypten / in oorlog geraekt zijnde / heeft eerst dertig duizend / daer-na wederom tien duizend mannen van de zijne verlozen / en zijn leger van de Spanden moeten laten plonderen: nochtans vallende aen de zijde van de Koningin Cleopatra, de moeder van Ptolemæus, heeft hy eenige vbandlike Steden verobert / de op-roerige Joden (daer dooz den in-landschen oorlog vele duizenden om-quamen) bedwongen / en vele plaetsen in Arabien en der Moabitien land in-genomen: welke echter daer-na wederom verlozen zijn; want als de Nucteuren van den gemelden op-roer Demetrius den Sprier / Koning van Damascus / te hulpe riepen / is Alexander van hem verwoonen en verdruben ge worden. Maer deze wederom een hoop Volck verzamelt hebbende / is wederom in 't rijk gekeerd; en heeft al vele honderden van die Op-roerige een woede doot doen sterben / zelfs met

hore

Deze Wijven en Kinderen : woords heeft hy 't Rijk aen zijn Wif-
 houte Alexandra Salome, of Solina, over-gegeven ; en is eenigen tyd
 daer-na gestorven. Deze Alexandra maakte de Pharisceen mede-ge-
 noten van de Bestelling des Rijks ; maer haren zoon Hircanus, die
 haer flap was / verhef zy tot het Hooge-priesterchap : doch na des
 Moeders dood / heeft hem zijn Broeder Aristobulus, die eerder van
 bedroef was / daer uit gestooten ; en zelbe het Konink-rijk met het
 Hooge-priesterchap aen-genomen. Maer als Hircanus hulp en her-
 stelling verzocht by Aretas ; den Koning van Arabien / heeft de zelbe
 Aristobulus in Jerusaleem beleegert ; doch is daer-na van Scaurus, den
 Gezand van Pompejus, gedwongen de belegering te verlaten. Woords
 Pompejus, als de Romeinen/vermits die onlusten/in Palestina getroc-
 ken waren / onder-zoekende de zaak van die twee Gebroeders ; en be-
 merkende dat Aristobulus in alles met bedrog te werke ging ; heeft zich
 tegen hem gestelt ; en de Stad van Hircanus hem over-gegeven zyn-
 de / op den Sabbath den Tempel over-wonnen / en twaelf duizend
 menschen geboodt : is woords gesaen in de beslotene en heilige plaetsen/
 aen-schouwende 't gene hem niet geozloft was. Heeft ook het Jood-
 sche Volk binnen hare oude kintzen bepaelt ; de Steden / welke zy
 in Coelisyen veroverd hadden / onder de macht der Romeinen hren-
 gende : ja zelfs Jerusaleem rijnbaar gemaekt ; woords Aristobulus
 mer zich na Romeen geboert / en aen Hircanus het Priesterchap sonder
 't Konink-rijk gelaten. Maer Alexander, de zoon van Aristobulus,
 heeft eenige in-ballen gedaen tegen Hircanus ; doch Gabinius, de Stadt-
 houder van Syrien / heeft hem beschermt. Onder-tusschen Aristob-
 ulus zelbe uit zijne gevangnisse ontkomen zijnde / heeft over de acht
 duizend Soldaten verzamelt ; maer dooz de Troepen van Gabinius
 over-wonnen zijnde / is wederom gevangen na Romeen gezonden ; en is
 ten laetsten dooz bergift / en zijn zoon Alexander met de wijle geboodt.
 M. Crassus in de plaets van Gabinius gekomen zijnde / heeft uit den hel-
 ligen Schat twee duizend talenten / en woords zeer veel gouds uit den
 Tempel gerooft. Hircanus hoog de zijde van Julius Caesar tegen Pom-
 pejus ; en dede hem in Egypten dooz Antigonus goeden dienst : daerom
 heeft Caesar hem bevestigt / en vryighepd gegeven om de Stads muren
 te repareren ; en heeft Antipator gemaekt Procurator (of Woogd) van't
 Joodsche-land. Deze niet de traegheid van Hircanus zyn proffijt doen-
 de / heeft aen Phasael zijnen zoon Jerusaleem en de Ma-burige Steden/
 maer aen Herodes zijnen anderen zoon Galileen te verzoegen / gegebens
 doch is hoets daer-na vergeven geworden. Antigonus, de zoon van
 Aristobulus, die gelegentheid maer-nemende / is niet een hoop Volks
 in Galileen geballen ; maer Herodes heeft hem lichtelik onder-drukt.

C

Daer-

Waar na hebben de Partijers de Joden in genomen; en om Antigonus (die haer duitzend talenten / en andere dingen / behoeft / heb) weder in te brengen / onder den schijn van vromdichap binnen Jerusaleem geboren zijnde / Hircanus met Phasael in de gevangnisse gebooyden; gelijk zy ook Hircanus, om hem tot het Jydekerfchap onbegonnen te maken / de zoynen hebben doen afsnijden: maar Herodes, met de blanke ontkomen zijnde / is te Romeen booy Koning verkleerd. Zoo hadt Antigonus de laatste Koning en Hooge-priester / uit het geslachte des Simoneen: dese wierd van Herodes; die op de huy van de Romeinen / en booynameless van Ventidius en Antonius, strandte / booygelyc; en na-dat de Stad in genomen was / geveeffeld / een en voel gebouwen / en met de hylj geboodt. De Afkonen nu waren ontrent hondert en dertig jaeren by de Joden in geote macht en aanzien gederft; hoe-wel zy zelve / en 't Joodsche Volk / onder-wysfen ook al wel te gen-spoedig en moepelkheftig gehadt hebben.

Herodes, (de Asealoniker, anders de Groote, genoemd) was na 't geboelen van wel de meeste Schryffers; een vromdelic; heest vol deugd ge zyn af-konst uit de Jaden hebben willen vermen; dese het Koninkryk in-gezegeen hebbende / heeft de gene die van d' andere partye waren van dag tot dag ge-executert; en onder die vele booy-namen Mamant; zelfs Archibolus, den broeder van Mamante zyn eigen huff-vrouw; den welken hy eerst het Hooge-priesterfchap toe-gestaan hadde; heeft hy daer-na in 't water (daer hy zesh dade) doen verfinnen. Hier oec betrocken zijnde / betrock hy na Antocus; om zyn te verantwoorden; de zorge van 't Rijk aan Joleph, zynen Dorn / bebelende: hy na Antonius booy giften te vrede gestelt / en ook met Augustus zyne verzoening gemackt hebbende / heeft den ouden Hircanus; met Alexandra, des zelfs dochter / zyn eigen Schoon-moeder / en vele andere / daer hy quade vermoeden op hadde / doen om-bringen; gelijk hy ook zyne huff-vrouw Mariamme wat te voren had doen executeren. Deze heeft ook zelfs het Sanhedrin; den Hoogen Raed der Joden / (welk toe dien tyd toe uit de booy-creffts bestaen hadde; en waer booy de Wre-geving / en Hand-haling der Wetten / by dien Staat noch in grooten luste was gederft;) om-gebracht; en die aen-zienlike plaets open gestelt booy geringe personen / eens-zind zijnde van zulken onrechtte en op-dre. Het Joodsche land wierd ontrent dien tyd met een zwaare Sterveding / (waer booy meer als tien duizend menschen om-gamen) en met hongers-noodt / bezocht: by dese gelegentheit heeft Herodes van zynen huff-raet / uft goud en zilber bestaende / veel geds gemacht / en onder het Volk ut-gelikt / om den nood te verlichten. Booyd heeft hy te Jerusaleem twee Kasteelen op-gebouwt; het Koninklike

Pal-

Wells; en het Slot Antonia (dicht by den Tempel: gelijk hy noch
 Caesaris / en andere Steden / gebouwt heeft. Doch heeft hy de dese-
 vingen van Ham- hersteyen in-geselt / niet sonder herornte des
 Volks; als mede Schouw-speelen / ter eere van Caesar Augustus: ge-
 lyk hy ook van den zelden niet de heerschappij van Crasponis/
 Batanea / en Turanits bestyft is; en woode in zeer groote eere ge-
 houden. Zelfs heeft hy eenen Tempel ter eere van Augustus, by de
 fonteynen van de Jordaan/ gesticht: en om 't Wolk; dat daer ober zeer
 onkyede was / wederom te palpen / niet alleen het derde deel van de
 Schachtigen gype-gescheiden; maer ook den Tempel te Jerusalem
 zeer kostelk gerepareert en herstelt. Alt alle de erbareste Werk-
 meesters / koos hy tien duyzend mannen; en stelde voer de zelve duyzend
 Priesters / die van de Fabryk mede kennis hadden. Zoo heeft hy
 rond-om het woortig gebouwt nieuwe muren doen leggen / en alles zeer
 heerlik en kostelk laten maken; de laetste twintig jaren zyns lebens
 daer mede toe-bringende: gelijk het zeldige werk noch al vele jaren
 daer-na geroufneerd is / en wierd maer ontfent de zes jaren voer de
 utterste defructie vol-trocken. Den In-gang was zeer heerlik / hoo-
 derd ellen lang / en honderd en twintig hoog: 't Gebouwt zelve was
 met witte Maartier-stenen gestert; en het Dak glinsterde van gou-
 dene platen. Dyt Hooften waren daer een; eene voer den In-gang;
 de tweede tot het heilige / en de derde tot het Aller-heiligste. Om den
 Tempel was het Woor-hof / zynde een begrip twee-maal zoo groot als
 het hooftge / met prachtige muren om-ringd; elk van de vier zyden een
 Fabie (of hooft) en byt en twintig (schreden) lang; en in de Woorder-
 zyde een 't Slot Antonia vast-gemacht. Binnen dat Begrip waren
 dyt Zalen: de eerste was de heilige / voer de Priesters; daer den Brand-
 offer-Altar in 't midden stond: de tweede / hebbende tien zeer kostelke
 hooften / en verscheidene galerijen / was voer het Volk; en noch met
 een dwars-muur onder-scheiden; zynde het eene gedeelt / dat naest
 den de heilige gael quam / voer de Maannen; maer het anders voer de
 Vrouwen: de derde / of buitende / was voer de Hebden / en ohreine
 Joden; van de welke men met trappen op-klomt tot de andere: want
 den Tempel lag op de hoogte des Heubels / en de Zalen in 't af-gaen
 van den zelden. Onder-tusschen had Herodes zware oneensigheden
 tinnens huis: na-dat hy van Augustus byzigsheid verhegen hadde /
 om met zyne Zonen na zyn eigen wel-gobaken te mogen handelen /
 heeft hy op bloote suspicien de twee zonen van Mariamne, Alexander
 en Aristobulus, by de Gubsten des Volks aert-gehaelt; en alzoo de
 zelve hare sententie na zyne begeerte formeerden / zynze veroydeeld ge-
 woorden / en met de hoozde gedoot. Het zelvige is daer na ook geschiedt
 C a aen